

Az elembertelenedés ellen

Burány Nándor

THEODOR STORM: A VIHAR- LOVAS, SZÉPIRODALMI KÖNYV- KIADÓ, BUDAPEST, 1958

Theodor Storm Gottfried Kellerrel együtt a német realista próza legmagvasabb alkotóművészei közé tartozik. Kellert főleg Zöld Henrik című regénye, Stormot inkább novellái teszik nevezetessé. A Szépirodalmi kiadó egy kis kötetben két Storm-novellával ismertet meg bennünket.

Mindkét kötetbe foglalt novella az Északi-tenger partjára, a viharosan zúgó, tajtékzó északra visz el bennünket. Az író ezt a tájat ismerte legjobban, de a habzó, tomboló, sosem nyugvó tenger egyúttal kitűnő háttér is annak a szenvedélyekkel, elbukásokkal és újra feltörésekkel teli életnek, amelyet novelláiban leír.

A német polgárság eseményekben gazdag fellendülési időszaka elevenedik meg előttünk novelláit olvasva. A fejlődési lehetőségek mind nagyobbak lesznek, a tenger hatalmas kereseti lehetőségeket nyújt a partlakóknak és a kalandos, kereskedő szellemű Hauke Haienek, Hans Kirchek nem tudnak a vagyon és a pénz csábító hatalma előtt megállni.

A viharlovas című elbeszélésben a főhős Hauke Haien gátmester lesz. A szokástól eltérően, ő nem vagyonával, kiváltságokkal éri el ezt a tisztséget, hanem elsősorban eszével, rátermettségével. Becsületesen meg is akar állni ezen a helyen. Küzdés az egész élete; küzd az emberek maradiságával és küzd a tengerrel: újabb termő területeket hódít el tőle.

Mindez újabb vagyongyarapodást jelent neki, és most mikor az újabb harcolnak nekivág, már nemcsak becsületét akarja megvédeni és rátermettségét bizonyítani, hanem elsősorban újabb földet akar szerezni magának.

Nem ismer leküzdhetetlen akadályt. Minden szempontot félretesz: csak az a fontos, hogy győzzön a küzdelemben. Ennek a célnak szolgálatába állítja családi életét is. Magában, ebben a túlhajszolt küzdelemben keresi a boldogságot.

Storm remekül meglátta az emberi élet belső ellentmondásait, amik a polgárság megerősödésével mindinkább kiéleződtek és elfajultak. A viharlovas főhősének tragédiája pompásan bizonyítja, hogy milyen kiúttalan zsákutcába jutnak az ilyen belső egyensúlyukat elvesztett emberi sorsok. Hauke Haien szem elől tévesztette az élet egészét, nem a nagy harmóniában kereste a boldogságot, inkább félredobta azt, hogy kielégíthesse egy nagy szenvedélyét. Csak tragédiával fejezhette be életét.

A kötet másik novellája a Heinz, a matróz. Az írói mondanivaló itt is hasonló. Hans Kirch, a vén hajós nagy tengerjáró hajót szeretne magának, különös megtisztelő helyet a templomban, helyet fiának a magisztrátus kollégiumában. Életre szól ez a vágya, mindent erre tesz föl. Kiskorától úgy neveli fiát, hogy az új szerepre készítse elő.

Ő is arra a sorsra jut, mint az előbbi novella főhőse. Nem fia boldogságát nézi, csak saját céljainak megvalósulását. Ez a túlzás torzítja el, őli meg életét, boldogságát.

Storm egész életművét a polgárság e fejlődési korszakának ábrázolása tölti ki. Egy másik novellájában, a Bulemán-házban a főszereplő teljesen kiszakad az emberek közül. Egész életében csak a pénzt gyűjtögeti és oda is záródik be kincsei közé, hogy utána sóvárogva nézzen le önmaga alkotta börtönéből az emberekre. Persze, nincs vissza út.

Storm még nem undorodott meg a polgárságtól, sajnálattal, együttérzéssel fordul elbukó szereplői felé. A megrázó erő és mély tragikum, amivel könnyörtelen bukásukat megírta néha a nagy görög drámákra, néha a mai novellákra emlékeztet. Az emberi élet örökös problémáit a korabeli polgári társadalom embereinek sajátos világában mutatta be.

A történet, az emberi sors, amit leír, nem marad meg önmagában, csak egy esetenek, hanem minden idők emberének örökérvényű emberi igazságokat sugároz. Ezek az igazságok teszik ma is időszerűvé a múlt századbéli német realizmus e kiváló alkotójának novelláit.

A halászélet balladája

Gellér Tibor

BLASCO IBANEZ: MÁJUSVIRÁG, EURÓPA KÖNYVKIADÓ, BUDAPEST, 1958

Vegyes érzésekkel vettem kezembe Blasco Ibanez regényét, a Májusvirágot. Idegenkedtem tőle, mert nem ismertem. Úgy érzem, hogy irodalomtörténet-tanításunk adós maradt ismertetésével, s folyóiratunk és lapjaink irodalmi hasábjai is valahogy megfeledeztek Blasco Ibanezről, a spanyol irodalom egyik legnagyobb, legmarkánsabb alakjáról. A nagy írónak huszonegynéhány regénye, több ezer cikke és röpirata, „Az első világháború története”, sem műfordítói munkássága nem keltett nálunk nagyobb visszhangot. Pedig megérdemelné a népszerűsítést, hiszen csupán köztársasági szeleme miatt hallgatták el regényeit.

Nem tartom magam illetékesnek, hogy egész életművéről szóljak, s értékelést adjak munkásságáról, hiszen legjelentősebb regényeit, A székesegyház árnyékában, A csorda, Az apokalipszis négy lovasa, A kunyhó, A nád és iszap — nem ismerem, csak egy regényéről szólhatok; a Májusvirágról. Ez a regénye most került el hozzánk magyar fordításban és felkeltette az érdeklődést Blasco Ibanez iránt.

Csak távolról ismerjük Spanyolországot, s inkább politikai, társadalmi har-

nemzedékek. Mert a tenger itt nem elvonatkoztatott lírai alany, hanem meg személyesített szörny, az életért vívott ádáz küzdelmek színtere.

Blasco Ibaneznek a Májusvirághoz írt előszavából idézek: „Ahogy a tengerparton bolyongva regényemet gondolatban előkészítettem, gyakran találkoztam egy fiatal festővel — csak őt esztendővel volt nálam idősebb. A festő teljes napfényrel dolgozott, és varázslatosan adta vissza vásznaiban a fény aranylását, a levegő láthatatlan színét, a Földközi-tenger remegő kékségét, a vitorlák átlátszó, de ugyanakkor mégis határozott fehérségét és a nagy ökrök szőke, húsos testét, ahogy a hullámokat méltóságteljesen szelve, vontatták a bárkákat...

A művészetben a realizmus híve volt, és irtózott az iskolákban tanult festészetétől. Egyedüli mesterének a valenciai tengert tartotta, áhítattal csodálta únuöklő fényességét.

Ugyanaz a modell lebegett szemünk előtt, együtt dolgoztunk, ő a vásznaiban, én meg a regényemben.”

Blasco Ibanez is irtózott az iskolákban tanult irodalomtól. Ebben a regényében minden kétséget kizáróan megmutatta realizmusát. A valenciai tengert és a partján élő kisemberek életét vallja mesterének. Csak az áhítatos csodálat hiányzik a Májusvirágból, a modell ugyanaz.